

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.013.01.2019

Pan
Marek Gołubowicz
Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Rzeszowie
ul. Jagiellońska 26, 35-025 Rzeszów

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/041 Pomoc świadczona przez gminy osobom żyjącym w ubóstwie.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rzeszowie ¹ , ul. Jagiellońska 26, 35-025 Rzeszów
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Gołubowicz, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie ² , od maja 2014 r. (akta kontroli str. 3)
Zakres przedmiotowy kontroli	Identyfikacja mieszkańców zagrożonych i żyjących w ubóstwie oraz projektowanie adekwatnych działań na rzecz jego ograniczenia. Realizacja działań mających na celu wychodzenie z ubóstwa. Trwałość efektów podejmowanych działań zmierzających do ograniczenia ubóstwa.
Okres objęty kontrolą	2017-2019 (I półrocze)
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Maciej Pilecki, starszy inspektor k.p., upoważnienie do kontroli nr LRZ/101/2019 z 14 czerwca 2019 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej „MOPS w Rzeszowie” lub „MOPS”

² Dalej „Dyrektor MOPS”

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489 ze zm. dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, MOPS podejmował skuteczne działania mające na celu ograniczenie ubóstwa na obszarze Rzeszowa.

Uzasadnienie oceny ogólnej

MOPS w Rzeszowie identyfikował osoby zagrożone i żyjące w ubóstwie oraz gromadził na ich temat informacje. W celu ich pozyskania, współpracował z szeregiem instytucji, organizacji i stowarzyszeń działających na obszarze Gminy. Sporządzona na ich podstawie diagnoza była podstawą do opracowania planu pomocy, który zawierał działania i narzędzia wspierające osoby ubogie. W celu wsparcia osób zagrożonych ubóstwem opracowano programy osłonowe, korzystano z programów rządowych oraz resortowych. Zaplanowane działania polegały nie tylko na udzielaniu świadczeń doraźnych (pomocy finansowej), ale również na pracy socjalnej. MOPS przyznawał pomoc osobom ubogim lub zagrożonym ubóstwem zgodnie z obowiązującymi przepisami. Rzetelnie przeprowadzał i aktualizował wywiady środowiskowe oraz opracowywał i realizował plan pomocy dla osób żyjących w ubóstwie.

Dobłą praktyką w MOPS było sporządzanie przez pracowników socjalnych *Kart diagnozy środowiska osób/rodzin objętych wsparciem ośrodka pomocy społecznej*. Zawierały one podstawowe informacje: o osobach zagrożonych bądź żyjących w ubóstwie, projektowanych i podjętych na ich rzecz działaniach, sformułowanych w planach pomocy, w tym o oferowanym i udzielonym poradnictwie specjalistycznym. W *kartach* zawierano też dane wynikające z przeprowadzonej oceny efektów i ewaluacji skuteczności zastosowanych działań pomocowych, umożliwiających monitorowanie systemu udzielonego wsparcia.

Działania podejmowane przez MOPS w Rzeszowie były skuteczne, czego potwierdzeniem była zmniejszająca się liczba osób ubogich lub zagrożonych ubóstwem zlokalizowana na terenie Gminy. Świadczą o tym również wyniki przeprowadzonej ankiety. Osoby uczestniczące w ankiecie na pytanie dotyczące oceny udzielonego wsparcia z pomocy społecznej, oceniali je, jako dobre lub bardzo dobre.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Identyfikacja mieszkańców zagrożonych i żyjących w ubóstwie oraz projektowanie adekwatnych działań na rzecz jego ograniczenia

Opis stanu faktycznego

1.1. Zgodnie ze Statutem⁶, MOPS w Rzeszowie podejmuje działania wobec osób i rodzin, zmierzające do zaspokajania niezbędnych potrzeb i umożliwienia życia w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz do życiowego usamodzielnienia się i integracji ze społeczeństwem.

Za realizację powyższych zadań, zgodnie z regulaminem organizacyjnym MOPS w Rzeszowie⁷, odpowiedzialny był Dział Pomocy Środowiskowej i Świadczeń,

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana, jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Uchwała nr XXVI/502/2012 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie uchwalenia Statutu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie

⁷ Zarządzenie nr 25/2015 Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie z dnia 23 października 2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rzeszowie ze zm.

w którego skład wchodziły m.in.: Rejonowe Zespoły Pracowników Socjalnych, Zespół Pracowników Socjalnych do Spraw Pomocy Środowiskowej i Instytucjonalnej dla Osób Starszych i Niepełnosprawnych, Zespół Pracowników Socjalnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Zespół Pracowników ds. Pomocy Osobom Bezdomnym.

Do zadań Działu Pomocy Środowiskowej i Świadczeń należało:

- dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, w tym również ubóstwa,
- współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania problemów społecznych, łagodzenia skutków ubóstwa i wykluczenia społecznego,
- pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk lokalnych,
- współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwiązywania problemów klientów MOPS,
- współpraca z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta, innymi instytucjami, środowiskiem naukowym Rzeszowa, organizacjami pozarządowymi, środowiskiem lokalnym w zakresie inicjowania i realizacji zadań na rzecz umacniania rodziny, zlecania i prowadzenia badań, ustalania diagnozy oraz monitorowania jakości życia.

Wg regulaminu organizacyjnego ww. zespoły dodatkowo prowadziły aktywność w obszarach:

- diagnozowania sytuacji osób/rodzin wymagających pomocy w zakresie ubóstwa,
- rozpoznawania i określania potrzeb w zakresie pomocy osobom i rodzinom,
- opracowania indywidualnych planów pomocy,
- prowadzenia pracy socjalnej zmierzającej do wyjścia z trudnej sytuacji życiowej,
- wyrobienia umiejętności samodzielnego funkcjonowania osób/rodzin w środowisku,
- prowadzenia działalności profilaktycznej zmierzającej do zapobiegania stanom powodującym dysfunkcję w rodzinie,
- inicjowania społecznej aktywności, w tym aktywowanie środowisk, organizacji społecznych do podejmowania działań samopomocowych i tworzenia systemu wsparcia.

Stan zatrudnienia pracowników socjalnych wynosił 173 osoby⁸, w tym:

- 88 pracowników w Rejonach Opiekuńczych,
- 23 pracowników w Zespole Pracowników Socjalnych do spraw Pomocy Instytucjonalnej i Środowiskowej Osobom Starszym i Niepełnosprawnym,
- 12 pracowników w Zespole Pracowników Socjalnych do spraw Przemocy w rodzinie,
- 4 pracowników w Zespole do spraw Pomocy Osobom Bezdomnym.

Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w MOPS w Rzeszowie była zgodna z wymogami⁹ określonymi w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹⁰.

Zgodnie z regulaminem organizacyjnym powołany został także Zespół Obsługi Kuchni dla Ubogich i Bezdomnych, który składał się z grupy pracowników MOPS oddelegowanych do pracy w Rzeszowskim Towarzystwie Pomocy im. Św. Brata Alberta, które na zlecenie Miasta prowadziło dla ubogich i bezdomnych.

(akta kontroli str. 4-43, 913-914)

⁸ Stan zatrudnienia na dzień 31 maja 2019 r.

⁹ W 2017 r. liczba mieszkańców Gminy – 189.461, liczba pracowników socjalnych - 159, w 2018 r. liczba mieszkańców Gminy – 191.377, liczba pracowników socjalnych - 168.

¹⁰ Dz. U. z 2019 r., poz. 1507 ze zm. dalej *ustawa o pomocy społecznej*.

Pracownicy zajmujący się osobami żyjącymi w ubóstwie uczestniczyli w latach 2017-2019 (I półrocze) łącznie w 23 szkoleniach, w ramach których poruszany był problem m.in. ubóstwa, w tym:

- w 2017 r. odbyło się 12 szkoleń, w których uczestniczyło łącznie 104 pracowników socjalnych (koszt szkoleń wyniósł 23.287 zł),
- w 2018 r. odbyło się 6 szkoleń, w których uczestniczyło łącznie 39 pracowników socjalnych (koszt szkoleń wyniósł 12.869 zł),
- w 2019 r. (I półrocze) odbyło się 5 szkoleń, w których uczestniczyło łącznie 64 pracowników socjalnych (koszt szkoleń wyniósł 10.385 zł).

MOPS w Rzeszowie oszacowywał koszt szkoleń zaplanowanych w poszczególnych latach sporządzając projekty budżetów. W trakcie roku Dyrektor MOPS w Rzeszowie, nie zwracał się do Gminy o finansowanie szkoleń.

(akta kontroli str. 44-51)

Pracownicy socjalni zatrudnieni w MOPS w Rzeszowie uczestniczyli w szkoleniach superwizyjnych. W 2017 r. odbyło się dziewięć takich szkoleń, w których uczestniczyło 115 osób, w 2018 r. w ośmiu szkoleniach uczestniczyło 80 osób, natomiast w I połowie 2019 r. w dwóch szkoleniach uczestniczyło 39 osób.

W okresie objętym kontrolą na szkolenia i superwizje MOPS wydatkował kwotę w łącznej wysokości 46.541 zł, z tego: koszt szkoleń w 2017 r. wyniósł 23.287 zł, w 2018 r. – 12.869 zł, w 2019 r. – 10.385 zł.

(akta kontroli str. 44-51)

1.2. MOPS w Rzeszowie nie sporządził wyodrębnionego dokumentu dotyczącego diagnozy zjawiska ubóstwa. Analizy oraz informacje odnoszące się do zjawiska ubóstwa zostały zawarte w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2022”¹¹ sporządzonej przez firmę zewnętrzną. Strategia, zawierała kierunki działań, które miały być podjęte przez jednostki podległe Urzędowi Miasta¹². W Strategii, m.in. zwrócono uwagę, że ubóstwo stanowiło główny powód udzielenia pomocy i wsparcia przez MOPS w Rzeszowie. Zwrócono uwagę, że ubóstwo nie występowało, jako pojedynczy problem w gospodarstwie domowym, lecz połączone było z m.in. problemem bezrobocia, niepełnosprawności, czy długotrwałej lub ciężkiej choroby.

(akta kontroli str. 52-249)

Dane dotyczące rozpoznanych problemów społecznych występujących na terenie Gminy, w tym odnoszących się diagnozowania i analizowania sytuacji osób żyjących w ubóstwie, zawarte były także w corocznych sprawozdaniach z działalności MOPS oraz w „Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej dla gminy Miasta Rzeszów”¹³.

Z diagnoz sporządzanych na potrzeby Ocen Zasobów wynikało, że realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną a także konieczność wypracowania niekonwencjonalnych form pomocy, zobowiązuje do profesjonalnego i systemowego diagnozowania problemów społecznych, dostosowania narzędzi i metod pracy, rodzaju udzielanej pomocy. Poziom zasobów pomocy społecznej w Mieście był wystarczający (pod kątem istniejących potrzeb i problemów społecznych). Uznano jednakże, że należy stopniowo zwiększać nakłady na realizację zadań oraz rozwijać działania ukierunkowane na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym. Przeprowadzona diagnoza doprowadziła do następujących wniosków:

¹¹ Uchwała nr XXXVI/780/2016 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwiązywania problemów społecznych na lata 2016-2022, dalej zwana „Strategią”

¹² W tym MOPS w Rzeszowie

¹³ Dalej zwana „Oceną Zasobów”

- potrzeby w zakresie pomocy osobom starszym, długotrwale chorym i niepełnosprawnym były zabezpieczone. Z uwagi na rosnące potrzeby koniecznym będzie zwiększenie liczby miejsc w istniejących domach pomocy społecznej lub utworzenie filii bądź domu dla osób uzależnionych od alkoholu z uwagi na dużą skalę tego problemu,
- z uwagi na liczbę dzieci niepełnosprawnych oraz osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności zasadnym jest utworzenie systemu wsparcia dla członków rodzin lub opiekunów, sprawujących stałą, bezpośrednią opiekę nad tymi osobami,
- w związku z poszerzaniem granic Rzeszowa zasadnym jest tworzenie kolejnych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
- zasadnym jest utworzenie schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi,
- należy dbać o podwyższanie kwalifikacji pracowników pomocy społecznej poprzez udział w szkoleniach, supervizji, a także spotkaniach naukowo-dydaktycznych.

Na podstawie danych wynikających ze sprawozdań oraz Oceny Zasobów przygotowywane były projekty budżetu MOPS na poszczególne lata. W nich zabezpieczane były środki finansowe na realizację zadań na rzecz osób zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem ubóstwa.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy, MOPS m.in. dokonywał zmian w umowie zawartej pomiędzy Gminą Miasto Rzeszów a Rzeszowskim Towarzystwem Pomocy im. Brata Alberta w Rzeszowie w ramach zadania publicznego pn. „Reintegracja osób dotkniętych wykluczeniem społecznym”. Umowa dotyczyła prowadzenia Centrum Integracji Społecznej¹⁴. Realizując powyższe wnioski w 2019 r., utworzono również schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi dla 10 osób.

(akta kontroli str. 250-404)

1.3. Strategia zawierała diagnozę sytuacji społecznej, prognozę zmian w zakresie objętym strategią, cele strategiczne, kierunki niezbędnych działań, sposób i termin ich realizacji, ramy finansowe oraz wskaźniki realizacji działań, w tym związanych z problematyką ubóstwa, co było zgodne z art. 16b ust. 2 ustawy o *pomocy społecznej*.

W Strategii, w obszarze zjawiska ubóstwa, został zawarty obszar priorytetowy, cel strategiczny oraz cele operacyjne wraz z działaniami:

- Obszar priorytetowy IV - „Osoby z niepełnosprawnością oraz zagrożone wykluczeniem społecznym”;
- Cel strategiczny - „Aktywizacja i integracja społeczna osób z niepełnosprawnością oraz grup zagrożonych marginalizacją”;
- Cel operacyjny 3 - „Integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych marginalizacją”;
- Działanie 3.1. - „Aktywne formy integracji i reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych marginalizacją”;
- Działanie 3.2. – „Przeciwdziałanie stygmatyzacji społecznej osób z grup marginalizowanych”.

Za podejmowanie działań odpowiedzialne były wyznaczone podmioty, które realizowały politykę Miasta na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem.

(akta kontroli str. 52-249)

Z informacji uzyskanych z Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa wynika, że Strategia była poddawana konsultacjom społecznym. Zorganizowane były spotkania, których uczestnikami byli interesariusze lokalnego systemu pomocy społecznej z różnych środowisk - m.in. przedstawiciele: MOPS w Rzeszowie,

¹⁴ Dalej „CIS”

rzeszowskich Domów Pomocy Społecznej, Wojewódzkiego i Powiatowego Urzędu Pracy, Rzeszowskiej Rady Pożytku Społecznego, Akademii 50+, klubów seniora, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej oraz organizacji pozarządowych.

„Celem spotkań było przedstawienie omawianych zagadnień z perspektywy różnych środowisk, sygnalizowanie nowych problemów w obszarze pomocy społecznej (dotąd nierozpoznanych przez władze i nieobjętych działaniami miasta) a efektem wypracowanie konstruktywnych wniosków i wyznaczenie możliwych do zrealizowania zadań, które miały zostać zawarte w strategii”.

Strategia, od czasu jej uchwalenia, nie była poddana procesowi ewaluacji. Na dzień zakończenia kontroli, Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Rzeszowa był w trakcie przygotowywania dokumentacji do przeprowadzenia badania w zakresie stopnia jej realizacji.

(akta kontroli str. 52-249, 405-423, 492-494)

Do dnia zakończenia kontroli zostały zrealizowane następujące zadania związane z pomocą osobom zagrożonym ubóstwem:

1. Monitoring sytuacji Miasta pod względem wykluczenia. W celu realizacji zadania podpisano szereg porozumień o współpracy, m.in. z Miejskim Zarządem Budynków Mieszkalnych w Rzeszowie, Strażą Miejską w Rzeszowie, Komendą Regionalną Straży Ochrony Kolei w Przemyśle, Komendą Miejską Policji, Okręgowym Podkarpackim Polskim Związkiem Działkowców, Powiatowym Urzędem Pracy w Rzeszowie¹⁵, Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej „Medical”, Stowarzyszeniem „Emaus Rzeszów” oraz Zakładem Karnym w Rzeszowie.

2. Tworzenie mapy środowisk zagrożonych wykluczeniem i wyznaczanie obszarów wczesnej interwencji na terenie Rzeszowa. W celu realizacji zadań Gmina Miasto Rzeszów korzystała z krajowej mapy zagrożeń bezpieczeństwa¹⁶, w ramach której m.in. identyfikowane są obszary, na terenie których może występować zjawisko ubóstwa. W szczególności ujęte są kategorie takie jak: bezdomność, grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją, spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych, używanie środków odurzających, żebractwo.

3. Tworzenie sieci streetworkerów i zwiększenie liczby pracowników socjalnych pracujących w terenie.

Zastępca Dyrektora wyjaśniła, że w strukturach MOPS w Rzeszowie nie ma wyodrębnionych pracowników zatrudnionych na stanowisku Streetworker, natomiast pracownicy socjalni Zespołu ds. Pomocy Osobom Bezdomnym w okresie jesienno-zimowym 2017-2018, prowadzili wspólnie z pracownikami Straży Miejskiej w Rzeszowie oraz pracownikami Schroniska dla bezdomnych mężczyzn w Rzeszowie nocne patrole terenów, które wskazywała mapa zagrożeń bezpieczeństwa pod kątem przebywania tam osób bezdomnych.

Ponadto, realizując zapisy Strategii, w badanym okresie MOPS zwiększył liczbę pracowników socjalnych o 13 osób.

4. Współpraca z innymi podmiotami z terenu miasta w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu. W celu zrealizowania powyższego zadania, MOPS w Rzeszowie m.in.:
- zawarł porozumienie z PUP w Rzeszowie dotyczące zasad współpracy w zakresie realizacji zadań na rzecz osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, objętych indywidualnym planem działania realizowanym przez pracowników MOPS oraz udostępniania danych w systemie SEPI¹⁷,

¹⁵ Dalej „PUP w Rzeszowie”

¹⁶ <https://mapy.geoportal.gov.pl/iMapLite/KMZBPUBLIC.html>

¹⁷ Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej

- zawarł porozumienie z PUP w Rzeszowie w sprawie prac społecznie użytecznych¹⁸ (do wykonywania prac społecznie użytecznych kierowane były osoby bezrobotne: bez prawa do zasiłku, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej). W okresie objętym kontrolą, w ramach prac społecznie użytecznych, aktywność zawodową podjęło 20 osób,

- współpracował z podmiotami niepublicznymi realizującymi działania w zakresie promocji aktywnych instrumentów nabywania kwalifikacji i poszukiwania zatrudnienia. Obszar współpracy polegał na przekazywaniu do MOPS informacji o realizowanych projektach, w ramach których osoby zagrożone lub dotknięte ubóstwem mogą podwyższyć swoje kompetencje. Informacje te umieszczane były na stronie internetowej MOPS a także przekazywane pracownikom socjalnym MOPS.

- w okresie od października 2016 r. do stycznia 2017 r. pracownicy socjalni realizowali projekt socjalny pod nazwą: „Wydź z cienia współzależnienia”. Projekt był skierowany do osób współzależniowych – kobiet z terenu miasta Rzeszowa żyjących z osobami uzależnionymi od alkoholu i objętych pomocą społeczną. Celem projektu było uświadomienie zjawiska współzależnienia od alkoholu kobietom z rodzin objętych pomocą społeczną i spowodowanie zmiany ich dotychczasowych zachowań.

5. Promocja rozwiązań integracyjnych łączących wymiar społeczny i zawodowy takich jak Centra Integracji Społecznej oraz Kluby Integracji Społecznej. W celu realizacji powyższego zadania Gmina zleciła realizację zadania publicznego „Realizacja reintegracji osób dotkniętych wykluczeniem społecznym” organizacji pozarządowej – Rzeszowskiemu Towarzystwu Pomocy im. Świętego Brata Alberta w Rzeszowie. CIS obejmowało zatrudnieniem socjalnym osoby zagrożone wykluczeniem społecznym z terenu Gminy, w tym osoby bezdomne przebywające w schroniskach prowadzonych przez Towarzystwo. Za uczestnictwo w zajęciach przysługiwało świadczenie integracyjne w wysokości 50% zasiłku dla bezrobotnych w pierwszym miesiącu uczestnictwa (okres próbny), w pozostałych miesiącach (po pomyślnym zakończeniu okresu próbnego) – 100% zasiłku dla bezrobotnych.

6. Kampanie społeczne o charakterze informacyjno-edukacyjnym wśród mieszkańców Rzeszowa. W celu realizacji zadania MOPS w Rzeszowie m.in.: w okresie od czerwca do listopada 2017 r. realizował projekt pn. „Z uśmiechem w przyszłość”, współfinansowanego ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Głównym celem projektu było rozszerzenie oferty wsparcia kierowanego do dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie z terenu Miasta Rzeszowa. Szczegółowa informacja o projekcie w dalszej części *Wystąpienia pokontrolnego*.

7. Włączanie w proces kształcenia antydyskryminacyjnego rodziców i opiekunów, którzy często w domach (świadomie, bądź nieświadomie) podtrzymują stereotypy i negatywnie nastawiają dzieci i młodzież. Realizując to zadanie Zespół ds. Asysty Rodzinnej MOPS w Rzeszowie prowadził warsztaty kompetencji rodzicielskich z cyklu „Rodzicem Być”, które były adresowane do osób zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem wykluczenia a jednocześnie przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.

(akta kontroli str. 52-249, 405-505)

1.4. Dyrektor MOPS, corocznie przedstawiał Radzie Miasta Rzeszowa oraz Komisji Zdrowia, Rodziny i Pomocy Społecznej Rady Miasta Rzeszowa Ocenę Zasobów oraz sprawozdanie z działalności MOPS.

¹⁸ Porozumienia z dnia: 13 lutego 2017 r., 12 kwietnia 2018 r. oraz 23 marca 2019 r.

Z powyższych dokumentów wynikało, że ubóstwo stanowiło główny powód udzielania pomocy i wsparcia. W Ocenie Zasobów, ujęto również zestawienie potrzeb do realizacji na przyszłe lata, w tym potrzeb związanych ze świadczeniem pomocy społecznej osobom ubogim.

Dyrektor MOPS ocenił, że zasoby pomocy społecznej były na wystarczającym poziomie. Jednakże wymiar występujących problemów społecznych ukazywał konieczność stopniowego zwiększania środków na realizację zadań ustawowych a także potrzebę dalszego rozwoju działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym.

Przedstawiane w sprawozdaniach i Ocenach Zasobów zagadnienia były dyskutowane na posiedzeniach Komisji.

(akta kontroli str.277-404, 506-571)

1.5. Zastępca Dyrektora MOPS odnośnie identyfikowania osób zagrożonych ubóstwem wymagających wsparcia wyjaśniła, że „proces identyfikowania osób zagrożonych ubóstwem, jak również dotkniętych ubóstwem odbywał się na kilku płaszczyznach. Podstawą do prowadzenia procesu identyfikacji oraz tworzenia usług socjalnych była Strategia. W dokumencie tym zawarty został obszar priorytetowy oraz cele, które wyznaczają kierunki działań. (...) W związku z powyższym priorytetowym działaniem Gminy Miasto Rzeszów był stały monitoring sytuacji w mieście. (...) Istotne miejsce w procesie identyfikacji osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem, zajmowała grupa pracowników socjalnych MOPS, która podejmując aktywność w środowisku lokalnym sama identyfikowała zjawisko ubóstwa lub otrzymując informacje od środowiska lokalnego o potrzebie wsparcia osób/rodzin, diagnozowała stan faktyczny. Dodatkowo MOPS w Rzeszowie, w ramach procesu identyfikacji potrzeb mieszkańców Rzeszowa, stworzył system sieci współpracy z podmiotami publicznymi oraz niepublicznymi, działającymi na terenie miasta. Współpraca ta oparta była na zawartych pomiędzy podmiotami porozumieniach¹⁹. (...) W proces identyfikacji środowisk i potrzeb osób zagrożonych lub dotkniętych ubóstwem, zaangażowane były także Parafie, Parafialne Koła Caritas, szpitale, publiczne i niepubliczne placówki zdrowia. Dodatkowo, informacje o potrzebach mieszkańców, pozyskiwane były od przedstawicieli Rzeszowskich Rad Osiedli w ramach ich posiedzeń.

(akta kontroli str. 52-249, 495-505, 572-581)

W obowiązującym w MOPS w Rzeszowie regulaminie organizacyjnym zapisano zadania Działu Pomocy Środowiskowej i Świadczeń. Zadania te polegały m.in. na identyfikowaniu i monitorowaniu sytuacji osób/rodzin (§ 41). Ponadto w § 43 zawarto zadania Rejonowych Zespołów Pracowników Socjalnych, które zgodnie ze strukturą organizacyjną MOPS są częścią składową Działu Pomocy Środowiskowej i Świadczeń. W zakresie zadań rejonowych Zespołów zostały zawarte m.in. działania związane z rozpoznaniem i określeniem potrzeb osób z terenu działania Zespołów.

W zakresach czynności pracowników socjalnych Działu Pomocy Środowiskowej znajdowały się zapisy obligujące m.in. do rozpoznawania i określania potrzeb w zakresie pomocy osób i rodzin z terenu objętego działaniem pracownika.

Od 2012 r., w Dziale Pomocy Środowiskowej i Świadczeń – Sekcji Pomocy Środowiskowej, opracowano wewnętrzną procedurę, która zobowiązywała pracowników do prowadzenia „Karty diagnozy środowiska osób/rodzin objętych wsparciem ośrodka pomocy społecznej”. Karta zawierała niezbędne informacje dotyczące każdej osoby/rodziny objętej wsparciem, w tym o czynnościach

¹⁹ Organizacje, z którymi podpisane zostały porozumienia zostały wymienione w pkt 1.3 wystąpienia pokontrolnego.

podejmowanych przez pracownika socjalnego. Dodatkowo w 2016 roku wprowadzono dokument pn. „Karta rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi”. Dokumenty te miały na celu identyfikację problemów osoby/rodziny oraz monitorowanie systemu wsparcia wraz z efektami pracy.

(akta kontroli str. 15-32, 582-596)

Każdego roku, Rada Miasta Rzeszowa uchwalała dokument pn. „Program współpracy Miasta Rzeszowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁰”. W Programie tym wyznaczane były priorytetowe obszary współpracy, obejmujące sferę zadań m.in. z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania reintegracji społecznej i zawodowej osób dotkniętych wykluczeniem społecznym.

Miał on na celu zapewnienie miejsc w noclegowni dla bezdomnych kobiet i mężczyzn, prowadzenie kuchni dla najuboższych, realizację reintegracji osób dotkniętych wykluczeniem społecznym w ramach prowadzenia CIS.

Każdego roku, Dyrektor MOPS w Rzeszowie, powoływał sztab kryzysowy, podczas którego dochodziło do podziału, pomiędzy podmioty publiczne i jednostki organizacyjne gminy, zadań podejmowanych na rzecz osób bezdomnych. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele: MOPS w Rzeszowie, Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie, Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie, Straży Miejskiej w Rzeszowie, Regionalnej Straży Ochrony Kolei, Okręgu Podkarpackiego Polskiego Związku Działkowców, Rzeszowskiego Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta oraz dyrektorzy rzeszowskich domów pomocy społecznej. Jednostki te były zaangażowane w proces identyfikowania osób bezdomnych, szczególnie przebywających na terenach otwartych, niekorzystających ze wsparcia instytucjonalnego.

W okresie zimowym pracownicy socjalni MOPS Rzeszów wspólnie z funkcjonariuszami Policji, Staży Miejskiej oraz pracownikami Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, monitorowali miejsca gdzie mogli przebywać bezdomni, celem rozpoznania ich potrzeb i zapewnienia im wsparcia w Schronisku dla osób bezdomnych. W przypadku zgłoszeń otrzymywanych ze szpitali dotyczących przebywania na terenie ich placówek osób bezdomnych, służby socjalne podejmowały działania związane m.in. z rozpoznaniem sytuacji materialno-bytowej, przyznania świadczenia socjalnego oraz zapewnienia miejsca w schronisku.

W ramach identyfikacji osób bezdomnych oraz monitorowania ich aktywności i migracji, Gmina Miasto Rzeszów brała także udział w ogólnopolskim badaniu bezdomnych. W związku z powyższym, Prezydent Miasta Rzeszowa, zarządzeniem nr 6/2019, powołał Zespół zadaniowy do spraw ustalenia liczby osób bezdomnych na terenie Gminy Miasto Rzeszów.

Biorąc pod uwagę potrzeby osób bezdomnych przebywających na terenie Rzeszowa, MOPS w Rzeszowie na dzień zakończenia kontroli był w trakcie tworzenia programu na rzecz osób bezdomnych.

Zakres podmiotowy współpracy MOPS z rzeszowskimi organizacjami pozarządowymi dotyczy określonej grupy organizacji społecznych, które co roku realizują te same zadania publiczne na rzecz miasta. W okresie objętym kontrolą MOPS w Rzeszowie współpracował z 41 podmiotami, którym przekazywał do realizacji zadania publiczne.

(akta kontroli str. 582-586, 597-641)

²⁰ Dz. U. z 2019 r., poz. 688 ze zm.

W kwestii liczby osób, które w najbliższym czasie będą potrzebować pomocy materialnej i niematerialnej z tytułu ubóstwa, Zastępca Dyrektora MOPS wyjaśniła, że MOPS posiadał taką wiedzę, gdyż „po dokonaniu analizy danych wykazanych w sprawozdaniach resortowych Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, MOPS przygotowuje prognozę dotyczącą planowanej liczby osób/rodzin jak i planowanych wydatków w roku następnym. Powyższe dane zawarte są w opracowywanym każdego roku dokumencie pn. Ocena Zasobów”.

(akta kontroli str. 642-652)

1.6. Wprowadzone programy osłonowe i projekty obejmujące działania m.in. na rzecz osób żyjących w ubóstwie oparte zostały na diagnozie potrzeb mieszkańców Rzeszowa zawartej w Strategii oraz na analizach, które były podstawą do sporządzenia Ocen Zasobów na poszczególne lata.

W okresie objętym kontrolą realizowano w ramach Strategii następujące działania ukierunkowane m.in. na rzecz osób żyjących w ubóstwie:

1. Podniesiono kwotę dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej²¹;
2. Podniesiono dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego²²;
3. Ustanowiono jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka w wysokości 1500 zł²³;
4. Podwyższono kryterium dochodowe uprawniające do uzyskania świadczenia z pomocy społecznej w formie świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności, udzielanego w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014-2020²⁴;
5. Podwyższono kryterium dochodowe uprawniające do korzystania z pomocy w ramach wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023²⁵;
6. Ustanowiono ulgę za usługi przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym w zakresie zadania o charakterze użyteczności publicznej, w gminnych przewozach pasażerskich na terenie Gminy Miasto Rzeszów²⁶;
7. Uchwalono regulamin pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miasto Rzeszów²⁷.

Realizowano następujące programy osłonowe:

²¹ Uchwała nr X/210/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 27 kwietnia 2011 r. z sprawie podniesienia kwoty dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej

²² Uchwała nr XXXI/674/2016 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 27 września 2016 r. z sprawie podniesienia kwoty dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego

²³ Uchwała nr LIV/47/2006 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 lutego 2006 r. w sprawie ustanowienia jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka

²⁴ Uchwała nr LXVII/1232/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 14 stycznia 2014 r. w sprawie podwyższenia kryterium dochodowego uprawniającego do uzyskania świadczenia z pomocy społecznej w formie świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności, udzielanego w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020” oraz w sprawie podwyższania kryterium dochodowego, którego przekroczenie warunkuje zwrot kwoty wydatków za świadczenia z pomocy społecznej w formie posiłku i świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych udzielanych w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020”

²⁵ Uchwała nr VI/111/2019 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 29 stycznia 2019 r. w sprawie podwyższenia kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy w ramach wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023

²⁶ Uchwała nr XIII/247/2015 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie ustanowienia ulg za usługi przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym w zakresie zadania o charakterze użyteczności publicznej, w gminnych przewozach pasażerskich na terenie Gminy Miasto Rzeszów, uchwała nr LXIV/1499/2018 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 17 września 2018 r. zmieniająca powyższą uchwałę.

²⁷ Uchwała nr XIII/273/2011 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miasto Rzeszów, uchwała nr XLVI/1016/2017 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 11 lipca 2017 r. zmieniająca powyższą uchwałę.

1. „Gminny program wspierania rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016-2018”²⁸ oraz jego kontynuacja na lata 2019-2021²⁹. Program zakładał tworzenie optymalnych warunków do poprawy jakości funkcjonowania rodziny, poprzez tworzenie zwartego systemu wsparcia m.in. na rzecz przeciwdziałania zjawisku ubóstwa jak również pomocy i wsparcia rodzin będących w ubóstwie (program każdego roku był oceniany pod kątem zgodności i wykonania założonych celów). Ocena poziomu realizacji programu za 2019 r. ma zostać dokonana w 2020 r.);
2. „Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014 – 2018”³⁰ oraz jego kontynuacja na lata 2019-2023³¹ - Założenia programu oparte zostały na: stworzeniu możliwości pełnej rehabilitacji leczniczej, psychologicznej i społecznej osób niepełnosprawnych, wyrównywaniu szans życiowych osób niepełnosprawnych, wykorzystaniu lokalnego potencjału w procesie integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem, doskonaleniu systemu pomocy osobom niepełnosprawnym. Program wyznaczał cele strategiczne i cele operacyjne na rzecz osób niepełnosprawnych, w grupie których znajdowały się również osoby zagrożone lub dotknięte zjawiskiem ubóstwa (program każdego roku był oceniany pod kątem zgodności i wykonania założonych celów);
3. „Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałaniu Narkomanii”³².

W powyższych Programach, określony został tryb i metody kwalifikowania osób do poszczególnych programów oraz sposób i czas realizacji. Na realizację programów przewidziano środki adekwatne do założonych działań. Potrzebne środki oszacowano na podstawie dokumentów będących do dyspozycji Urzędu Miasta Rzeszowa. Realizowane przez MOPS programy osłonowe odpowiadały rzeczywistym potrzebom osób żyjących w ubóstwie.

(akta kontroli str. 653-911)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Pracownicy MOPS w Rzeszowie identyfikowali osoby zagrożone i żyjące w ubóstwie, gromadzili informacje na ich temat oraz monitorowali zarówno ich status jak i skuteczność zastosowanych działań. Uzyskane informacje stanowiły podstawę do sporządzenia diagnozy przyczyn sytuacji tych osób oraz sformułowania wniosków, co do zakresu potrzebnych działań w celu ograniczenia zjawiska ubóstwa. Do uzyskania pełniejszej wiedzy MOPS w Rzeszowie podjął współpracę z Policją, Strażą Pożarną, Strażą Miejską, organizacjami i stowarzyszeniami, placówkami oświaty i służby zdrowia oraz parafiami działającymi na terenie miasta. Na jej podstawie opracowano szereg programów osłonowych, odpowiednich do potrzeb osób wymagających wsparcia.

²⁸ Uchwała nr XXIV/517/2016 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 22 marca 2016 r. w sprawie uchwalenia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2016-2018”

²⁹ Uchwała nr XII/240/2019 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 21 maja 2019 r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Rzeszowa na lata 2019-2021”

³⁰ Uchwała nr LXXVI/1384/2014 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 17 czerwca 2014 r. w sprawie uchwalenia „Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014-2018”

³¹ Uchwała nr X/223/2019 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 23 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia „Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2023”

³² Uchwała nr XXXVI/744/2016 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania narkomanii, uchwała nr LI/1121/2017 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 21 listopada 2017 r. dotycząca przyjęcia powyższego Programu na 2018 r., uchwała nr III/62/2018 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 18 grudnia 2018 r. dotycząca przyjęcia powyższego Programu na 2019 r.

2. Realizacja działań mających na celu wychodzenie z ubóstwa.

Opis stanu faktycznego

2.1. W 2017 r. liczba mieszkańców Gminy ogółem wynosiła - 189.461 osób, natomiast w 2018 r. - 191.377 osób (wzrost o 1.916 osób). Z pomocy społecznej świadczonej przez MOPS w Rzeszowie skorzystało w 2017 r. - 4.878 osób (2,57% ogółu mieszkańców), w tym z tytułu ubóstwa socjalnego - 3.508 osób (1,85%), natomiast w 2018 r. skorzystało 4.312 osób (2,25% ogółu mieszkańców), w tym z tytułu ubóstwa socjalnego – 2.917 osób (1,52%).

Pomoc w formie:

- zasiłku stałego przyznano w 2017 r. 570 osobom o wartości 3.032 tys. zł, natomiast w 2018 r. 566 osobom na kwotę 3.081 tys. zł,
- zasiłku celowego³³ przyznano w 2017 r. i w 2018 r. odpowiednio: 1.901 osobom o wartości 2.984 tys. zł i 1.603 osobom o wartości 2.814 tys. zł,
- zasiłku okresowego przyznano w 2017 r. i w 2018 r. odpowiednio: 1.575 osobom o wartości 4.109 tys. zł i 1 355 osobom o wartości 3.450 tys. zł,
- usług opiekuńczych sprawowanych w miejscu zamieszkania w 2017 r. i w 2018 r. przyznano odpowiednio: 42 osobom na kwotę 289 tys. zł i 39 osobom na kwotę 248 tys. zł,
- pobytu w domu pomocy społecznej w 2017 r. i w 2018 r. przyznano odpowiednio: 39 osobom na kwotę 1.658 tys. zł, i 32 osobom na kwotę 1.711 tys. zł,
- posiłków w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020” w 2017 r. i w 2018 r. przyznano odpowiednio: 857 osobom na kwotę 442 tys. zł i 708 osobom na kwotę 317 tys. zł,
- pokrycia wydatków na schronienie w 2017 r. i 2018 r. przyznano odpowiednio 87 osobom o wartości 592 tys. zł i 78 osobom o wartości 534 tys. zł,
- pokrycia wydatków na sprawienie pogrzebu w 2017 r. i 2018 r. przyznano odpowiednio 8 osobom o wartości 22 tys. zł i 13 osobom o wartości 35 tys. zł.

(akta kontroli str. 912-919, 945-956)

MOPS w Rzeszowie przyznał pomoc społeczną z tytułu *ubóstwa* w 2017 r. – 4.538 osobom (2.730 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 3.939 osobom (2.124 rodzinom).

Z tytułu *bezrobocia* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 3.445 osobom (1.651 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 2.955 osobom (1.417 rodzinom).

Z tytułu *długotrwałej lub ciężkiej choroby* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 2.723 osobom (1.753 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 2.372 osobom (1.614 rodzinom).

Z powodu *niepełnosprawności* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 2.272 osobom (1.435 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 2.150 osobom (1.388 rodzinom).

Z tytułu *bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego* MOPS przyznał pomoc 2017 r. – 986 osobom (604 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 951 osobom (671 rodzinom).

Z powodu *alkoholizmu* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 277 osobom (185 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 261 osobom (181 rodzinom).

Z powodu *bezdolności* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 169 osobom, natomiast w 2018 r. – 151 osobom.

Z tytułu *przemocy w rodzinie* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. - 79 osobom (27 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 120 osobom (44 rodzin).

Z powodu potrzeby *ochrony macierzyństwa lub wielodzietności* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 127 osobom (33 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 93 osobom (21 rodzinom).

³³ Zasiłki celowe z wyłączeniem zasiłków specjalnych zasiłków celowych.

Z tytułu *sytuacji kryzysowej* MOPS przyznał pomoc 2017 r. – 45 osobom (13 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 84 osobom (31 rodzinom).

Z powodu *trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego* MOPS przyznał pomoc 34 osobom (24 rodzinom), natomiast w 2018 r. - 38 osobom (27 rodzinom).

Z tytułu *narkomanii* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 20 osobom (13 rodzinom), natomiast w 2018 r. – 16 osobom (14 rodzinom).

Z powodu *zdarzeń losowych* MOPS przyznał pomoc w 2017 r. – 10 osobom (4 rodzinom), natomiast w 2018 r. dwóm osobom.

(akta kontroli str. 912)

MOPS w Rzeszowie informował o możliwości uzyskania pomocy przez osoby żyjące w ubóstwie poprzez:

- zamieszczanie informacji na stronie internetowej MOPS oraz w Biuletynie Informacji Publicznej o finansowych i niefinansowych formach świadczeń,
- coroczne spotkania Prezydenta Miasta Rzeszowa z mieszkańcami poszczególnych Dzielnic oraz rzeszowskich Osiedli, w których uczestniczył także Dyrektor MOPS,
- spotkania z Radą Seniorów, podczas których informowano o formach pomocy skierowanych do osób starszych,
- pracowników Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkaniowych w ramach podpisanego porozumienia,
- lekarzy i pielęgniarki rzeszowskich przychodni zdrowia (siedziby Rejonowych Zespołów Pracowników Socjalnych umiejscowione są głównie w rzeszowskich przychodniach zdrowia),
- osoby kończące odbywanie kary na mocy porozumienia zawartego z Zakładem Karnym w Rzeszowie,
- stowarzyszenia i organizacje zajmujące się niesieniem pomocy potrzebującym na terenie Rzeszowa.

(akta kontroli str. 642-646, 920-944)

2.2. Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie przekazywał do MOPS informacje o możliwości wzięcia udziału w wieloletnim programie wspierania finansowego Gminy w zakresie dożywiania, tj. „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020” oraz „Posilek w szkole i w domu na lata 2019-2023”. Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” polegał na refundacji kosztów dożywiania dzieci z terenu Rzeszowa, uczęszczających do przedszkoli, szkół oraz zapewnieniu gorącego posiłku w formie zupy z wkładką w prowadzonej przez MOPS jadłodajni. W latach 2017-2018 r. w ramach Programu udzielono pomocy 2.258 osobom na kwotę 645 tys. zł, w tym 425,8 tys. zł z dofinansowania z budżetu państwa i 219,2 tys. zł z budżetu Miasta.

Celem programu rządowego „Posilek w szkole i w domu...” w 2019 r. było zapewnienie finansowego wsparcia w organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach oraz objęcie pomocą w formie posiłku lub świadczenia pieniężnego w postaci zasiłku celowego na zakup posiłku lub żywności oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych dla osób dorosłych, w tym zwłaszcza osób starszych, chorych lub niepełnosprawnych i samotnych.

Do 30 czerwca 2019 r., w ramach Programu, pomocy w zakresie dożywiania udzielono 735 osobom na kwotę 179 tys. zł, w tym z dotacji z budżetu państwa 105 tys. zł i 74 tys. zł z budżetu Miasta.

Ponadto, MOPS w Rzeszowie aplikował o środki w ramach programów rządowych i resortowych takich jak:

1. Pilotażowy program „Aktywny samorząd”. Celem Programu było wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Z programu skorzystało w latach 2017-2019 łącznie 328 osób. Gmina, na realizację programu w latach 2017-2018, otrzymała środki w wysokości 950,1 tys. zł (brak wkładu własnego). Na 2019 r. przyznano kwotę w wysokości 564,5 tys. zł.

2. Zajęcia Klubowe w Warsztatach Terapii Zajęciowej. Celem Programu było wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie zajęć klubowych oraz warsztatów terapii zajęciowej, jako zorganizowanej formy rehabilitacji. W 2018 z pomocy skorzystało 6 osób. Na realizację programu Gmina otrzymała z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kwotę 4,5 tys. zł (brak wkładu własnego). Na realizację programu w 2019 r., Gminie przyznano kwotę 14,4 tys. zł.

3. „Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową” realizowany był w formie działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc. Celem Programu było zmniejszenie ryzyka dalszego stosowania przemocy oraz zwiększenia zdolności osób ją stosujących do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2017 roku w zajęciach wzięło udział 20 osób, ukończyło 6. Na realizację programu Gmina otrzymała od Wojewody Podkarpackiego kwotę 5 tys. zł (brak wkładu własnego).

4. Projekt pt. „Z uśmiechem w przyszłość” współfinansowany ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i realizowany w ramach Programu Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” - Edycja 2017. Głównym celem Projektu było rozszerzenie oferty wsparcia kierowanego do dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie z terenu Miasta Rzeszowa. W projekcie udział wzięło łącznie 353 osoby. Na realizację programu Gmina otrzymała kwotę 21,4 tys. zł. Wkład własny Gminy wyniósł 5,8 tys. zł.

5. Program „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych” - edycja 2019. Celem Programu było wsparcie społeczne w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych. Przewidywana liczba osób, których usługi opiekuńcze zostaną dofinansowane z Programu – 84 osoby. Na realizację Programu Gminie Wojewoda Podkarpacki przyznał wsparcie w kwocie 554,9 tys. zł. Brak wkładu własnego.

6. Program „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”. Celem Programu było wzmocnienie roli asystentów rodziny oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W projekcie wzięło udział 45 osób³⁴. Na realizację programu w latach 2017-2019 Gmina otrzymała od Wojewody Podkarpackiego kwotę 764,5 tys. zł. Wkład własny Gminy wyniósł 730,2 tys. zł.

Uczestnictwo w powyższych Programach przyczyniło się do zidentyfikowania osób żyjących w ubóstwie wcześniej niekorzystających z pomocy³⁵.

(akta kontroli str. 957-963)

2.3. W MOPS w Rzeszowie w 2017 r. z poradnictwa socjalnego skorzystało – 1.895 osób, z poradnictwa prawnego – 118 osób, natomiast z poradnictwa rodzinnego i psychologicznego³⁶ 64 osoby³⁷.

³⁴ Stan na dzień 30 czerwca 2019 r.

³⁵ MOPS nie posiadał informacji odnośnie liczby osób zidentyfikowanych poprzez ich uczestnictwo w zorganizowanych programach

³⁶ MOPS w Rzeszowie zatrudniał na pełny etat czterech psychologów

W 2018 r. liczba osób korzystających z poradnictwa socjalnego zmniejszyła się o 177 osób i wyniosła 1.718 osób, z poradnictwa prawnego skorzystało 104 osoby (spadek o 14 osób), natomiast z poradnictwa rodzinnego i psychologicznego skorzystało 76 osób (wzrost o 12 osób). Pracownicy MOPS w Rzeszowie kierowali osoby potrzebujące doradztwa w sprawach zawodowych do Powiatowego Urzędu Pracy w Rzeszowie³⁸.

Dla osób mających problemy wynikające z ubóstwa działały grupy wsparcia³⁹ - w 2017 r. była jedna grupa wsparcia złożona z 9 uczestników, natomiast w 2018 r. dwie grupy (łącznie 12 uczestników). Zespół do spraw Asysty Rodzinnej prowadził grupy samopomocowe – w 2017 r. funkcjonowało 30 grup samopomocowych (37 uczestników), natomiast w 2018 r. – 25 grup (38 uczestników).

(akta kontroli str. 918, 945-957, 964)

2.4. MOPS w Rzeszowie w okresie objętym kontrolą współpracował z PUP na rzecz osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie. Przykładem tak podjętej współpracy było „Porozumienie o współpracy” zawarte pomiędzy MOPS w Rzeszowie a PUP⁴⁰. Zakres współpracy polegał na realizacji zadań na rzecz osób bezrobotnych, o których mowa w art. 17 ust. 2 pkt 5 ustawy o pomocy społecznej oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w art. 62a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁴¹.

W okresie objętym kontrolą, pracownicy socjalni zatrudnieni w MOPS w Rzeszowie pomogli skompletować dokumenty związane z wykonywaną pracą lub posiadanymi kwalifikacjami łącznie 3.743 osobom żyjącym w ubóstwie lub zagrożonych ubóstwem, w tym: w 2017 r. - 1.515 osobom, w 2018 r. - 1.259, w 2019 r. (I połowa) – 969.

W ramach pracy socjalnej prowadzonej z osobami bezrobotnymi, dotkniętymi ubóstwem, służby socjalne MOPS w Rzeszowie podejmowały działania ukierunkowane na zachęcenie klientów do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, kontynuowania nauki lub poszukiwania pracy, m.in.: motywowano osoby do zarejestrowania się w PUP, do utrzymania statusu osoby bezrobotnej (systematyczne zgłaszanie się do PUP w celu potwierdzenia gotowości do podjęcia pracy), pomagano w przygotowaniu CV i listu motywacyjnego oraz złożeniu dokumentów w agencjach pośrednictwa pracy, zachęcano do udziału w projektach realizowanych przez organizacje z terenu miasta Rzeszowa, do umawiania się na rozmowy indywidualne z doradcą zawodowym w PUP, do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, kierowano osoby do wykonywania prac społecznie użytecznych oraz do udziału w zajęciach CIS oraz udzielano informacji w zakresie szkoleń organizowanych m.in. przez Rzeszowską Agencję Rozwoju Regionalnego.

W 2017 r.: 26 osób bezrobotnych, dotkniętych ubóstwem, zostało skierowanych do podpisania Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego w CIS, 28 osób wytypowano do udziału w pracach społecznie użytecznych (13 osób podjęło pracę), 194 osoby dotknięte ubóstwem zostały objęte pracą w ramach kontraktu socjalnego. W 2018 r.: 26 osób bezrobotnych, dotkniętych ubóstwem, zostało skierowanych do podpisania Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego w CIS, 26 osób wytypowano do udziału w pracach społecznie użytecznych (cztery osoby podjęły pracę), 193 osoby dotknięte ubóstwem zostały objęte pracą w ramach kontraktu socjalnego.

³⁷ Poradnictwo rodzinne było świadczone łącznie z poradnictwem psychologicznym

³⁸ Dalej „PUP”

³⁹ Prowadzone przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego MOPS w Rzeszowie

⁴⁰ Porozumienie zawarte w dniu 18 grudnia 2013 r.

⁴¹ Dz. U. z 2019 r., poz. 1482 ze zm.

W I półroczu 2019 r.: 26 osób bezrobotnych, dotkniętych ubóstwem, zostało skierowanych do podpisania Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego w CIS, 13 osób wytypowano do udziału w pracach społecznie użytecznych (trzy osoby podjęły pracę), 155 osób dotkniętych ubóstwem zostało objętych pracą w ramach kontraktu socjalnego.

(akta kontroli str. 965-967)

2.5. W 2017 r. zapewniono miejsce do zamieszkania: w lokalach socjalnych będących w zasobie Gminy - 58 osobom/rodzinom potrzebującym schronienia, w schroniskach dla bezdomnych - 141 osobom, natomiast w noclegowniach dla bezdomnych - 165 osobom.

W 2018 r. zapewniono miejsce do zamieszkania: w lokalach socjalnych będących w zasobie Gminy - 48 osobom/rodzinom potrzebującym schronienia, w schroniskach dla bezdomnych - 107 osobom, natomiast w noclegowniach dla bezdomnych - 188 osobom.

W 2019 r. (I półrocze) zapewniono miejsce do zamieszkania: w lokalach socjalnych będących w zasobie Gminy - 30 osobom/rodzinom potrzebującym schronienia, w schroniskach dla bezdomnych - 87 osobom, natomiast w noclegowniach dla bezdomnych - 108 osobom.

Ponadto od lipca 2019 r. rozpoczęło działalność schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi⁴². W schronisku przygotowanych zostało 10 miejsc.

W ramach działań podejmowanych przez służby socjalne MOPS w Rzeszowie w zakresie wsparcia osób w uzyskaniu lub wynajmie mieszkania podjęto m.in. następujące działania: informowano o możliwości i sposobie ubiegania się o zmianę lokalu na większy lub mniejszy, informowano o możliwości i sposobie ubiegania się o lokal z zasobów Miasta, pomagano w wypełnianiu wniosku do Biura Gospodarki Mieniem. W okresie objętym kontrolą 59 osób ubogich otrzymało wsparcie pracownika w uzyskaniu lub wynajmie mieszkania.

W ramach działań podejmowanych przez służby socjalne MOPS w Rzeszowie w zakresie wsparcia osób ubogich w poprawie warunków mieszkaniowych, w tym sanitarnych, podjęto działania w zakresie zaplanowania wsparcia finansowego na zakup podstawowych sprzętów niezbędnych do codziennego funkcjonowania oraz przeprowadzenia remontu. Ponadto pracownicy socjalni kontaktowali się ze sklepami, zakładami i osobami zajmującymi się montażem okien, drzwi, poszycia dachowego celem ustalenia kosztów zakupu, wymiany i montażu. Pracownicy socjalni współpracowali również z organizacjami zajmującymi się pomocą dla najuboższych m. in. CARITAS, EMAUS celem uzyskania informacji o dostępności potrzebnych sprzętów, artykułów gospodarstwa domowego. Współpracowano także z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego dla miasta Rzeszowa celem przeprowadzenia kontroli budynków mieszkalnych pod kątem możliwości dalszego zamieszkiwania. W okresie objętym kontrolą 224 osoby ubogie otrzymały wsparcie pracowników socjalnych, skutkujące poprawą warunków mieszkaniowych, w tym sanitarnych.

(akta kontroli str. 965-968)

2.6. W 2017 r. na świadczenia pomocy społecznej na rzecz osób żyjących w ubóstwie Gmina wydatkowała kwotę 71.059,7 tys. zł, w tym MOPS - 13.495,6 tys. zł, natomiast w 2018 r. Gmina wydatkowała kwotę 75.911,1 tys. zł, w tym MOPS - 12.596,6 tys. zł.

⁴² Zgodnie z uchwałą nr XII/259/2019 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 21 maja 2019 r. w sprawie ustalenia szczegółowych zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w schronisku dla osób bezdomnych oraz w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (Dz. Urz. Woj. Podk. z dnia 6 czerwca 2019 r. poz. 3121)

Zarówno w 2017 r., jak i w 2018 r. najczęściej wydatkowano na pomoc w formie zasiłków okresowych (odpowiednio – 4.109,1 tys. zł i 3.450,1 tys. zł) oraz zasiłków stałych (odpowiednio – 3.031,9 tys. zł, i 3.081,4 tys. zł), natomiast najmniej na usługi specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz sprawienie pogrzebu.

Średni roczny koszt korzystania przez 1 osobę z pomocy społecznej z powodu ubóstwa wynosił: w 2017 r. - 3,85 tys. zł, natomiast w 2018 r. - 4,32 tys. zł.

W 2017 r. i 2018 r. przeciętne roczne wydatki poniesione przez MOPS na 1 osobę korzystającą w nw. form pomocy wyniosły odpowiednio:

- zasiłku stałego: 5,32 tys. zł, i 5,44 tys. zł,
- zasiłku okresowego: 2,61 tys. zł i 2,55 tys. zł,
- zasiłku celowego (z wyłączeniem specjalnych zasiłków celowych): 1,57 tys. zł i 1,76 tys. zł,
- finansowania pobytu w Domach Pomocy Społecznej: 42,5 tys. zł i 53,5 tys. zł,
- finansowania usług opiekuńczych sprawowanych w miejscu zamieszkania: 6,87 tys. zł i 6,36 tys. zł,
- posiłków (obiadów, żywności): 516 zł i 448 zł,
- schronienia w schronisku dla bezdomnych: 6,8 tys. zł i 6,85 tys. zł,
- sprawienia pogrzebu: 2,71 tys. zł i 2,71 tys. zł.

W corocznym wykazie potrzeb Dyrektor MOPS przedstawiał zadania dotyczące pomocy osobom żyjącym w ubóstwie. Zaplanowane zadania zostały wykonane.

(akta kontroli str. 642-652, 916-917)

2.7. Szczegółowym badaniem objęto dokumentację 20 osób (z tego: 15 kobiet i 5 mężczyzn), które zakończyły korzystanie ze wsparcia MOPS z tytułu ubóstwa. Wszystkie osoby były zarejestrowane w systemie POMOST. Wsparcia udzielono przez przyznanie: 15 osobom zasiłków celowych oraz pięciu osobom zasiłków okresowych. Wszystkim osobom pomocy udzielono na podstawie złożonego wniosku. W badanej próbie kontrolnej z pomocy MOPS w okresie do jednego roku korzystała jedna osoba. Pozostałe z pomocy korzystały ponad 5 lat.

Największą grupę z przebadanych spraw stanowiły osoby samotne (9 osób). Drugą, co do wielkości grupą były matki samotnie wychowujące dzieci (8 kobiet). Pozostałą grupę stanowiły dwie rodziny z dzieckiem oraz rodzina składająca się z osób dorosłych.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.8. W przebadanych sprawach, pracownicy socjalni MOPS w Rzeszowie przeprowadzili rodzinny wywiad środowiskowy zgodnie z art. 107 *ustawy o pomocy społecznej* oraz rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 25 sierpnia 2016 r. w sprawie wywiadu środowiskowego⁴³. Wywiady zostały przeprowadzone w terminie określonym §2 ust. 1-2 powyższego rozporządzenia. W razie potrzeby dokonywano aktualizacji wywiadów środowiskowych.

Przeprowadzone wywiady środowiskowe zawierały: podstawowe informacje o rodzinie, sytuacji mieszkaniowej, sytuacji rodzinnej, zawodowej i zdrowotnej. Z wywiadu wynikały potrzeby i oczekiwania osoby, ocena sytuacji i wnioski pracownika socjalnego odnośnie zasadności ubiegania się o przyznanie pomocy.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.9. W każdej z przebadanych spraw zdefiniowano problemy, dokonując wyboru problemu dominującego. Wyznaczając cele pracy, określono zarówno cel główny jak i cele szczegółowe oraz określono wskaźniki realizacji celów.

⁴³ Dz. U. 2017 r., poz. 1788

Działania przewidziane w planie pracy powiązane były problemami dotyczącymi poszczególnych przypadków. We wszystkich przypadkach udzielono klientom pomocy socjalnej, w jednym zaś udzielono pomocy psychologicznej i prawnej. W każdym przypadku, gdy diagnoza potrzeb wskazywała na trudności ze znalezieniem pracy, pracownik socjalny pomagał w sporządzeniu CV i listu motywacyjnego oraz kierował taką osobą do PUP. Plany pomocy były zgodne z potrzebami i oczekiwaniami danych osób.

W planach pomocy w przypadku 10 osób zaplanowano współpracę z organizacjami pozarządowymi (PCK – paczki żywnościowe – 10 przypadków, Stowarzyszenie Brata Alberta – posiłki – 2 przypadki, Caritas – 1 przypadek, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego – staż, szkolenie – 1 przypadek⁴⁴).

Z badanej próby kontrakt socjalny został podpisany z trzema osobami. Głównymi postanowieniami kontraktu były sprawy związane z uzyskaniem zatrudnienia (wszystkie osoby uzyskały zatrudnienie).

Postanowienia kontraktu dotyczyły:

1. Zwiększenia aktywności społecznej i zawodowej. Cele szczegółowe dotyczyły przełamania indywidualnych barier poprzez treningi kompetencji społecznych oraz podniesienia motywacji do aktywności zawodowej m.in. poprzez udział w warsztatach doradztwa zawodowego. Kontrakt został zakończony zgodnie z założeniami. Osoba podjęła aktywność zawodową za granicą;

2. Zdobywania stałego zatrudnienia. Cele szczegółowe dotyczyły uczestnictwa w zajęciach reintegracji społecznej i zawodowej oraz aktywny udział w zajęciach CIS. Kontrakt został zakończony zgodnie z założeniami. Osoba podjęła zatrudnienie socjalne;

3. Zdobywania zatrudnienia poprzez rejestrację w Urzędzie Pracy, systematyczne zgłaszanie się na spotkania do Urzędu Pracy, aktywne poruszanie się na rynku pracy. Osoba zrealizowała założenia kontraktu i podjęła pracę dorywczą.

Wszystkie osoby objęte wsparciem miały możliwość uczestniczenia w grupach wsparcia i grupach samopomocowych. Jednakże żadna z osób poddanych analizie nie skorzystała z takiej możliwości. W badanej próbie wszystkie osoby posiadały miejsce zamieszkania. Pracownicy MOPS w 16 przypadkach z badanej próby udzielali wsparcia i kierowali klientów do PUP w celu aktywizacji zawodowej. W ramach pomocy pomagali w pisaniu listu motywacyjnego i CV, w przeglądaniu ofert pracy, kontaktowali klienta z doradcą zawodowym w PUP oraz pomagali w przeszukaniu oferty szkoleniowej. Z badanej próby dwie osoby korzystające z pomocy z tytułu ubóstwa skierowane zostały do CIS. W efekcie powyższych działań dziewięć osób podjęło pracę.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.10. Wśród przebadanych 20 spraw we wszystkich przypadkach działania ujęte w planach pomocy i kontraktach socjalnych zostały zrealizowane. W przypadku realizacji kontraktów socjalnych⁴⁵, działania miały określone ramy czasowe na ich wykonanie. W pozostałych przypadkach nie sporządzano harmonogramów działań. We wszystkich 20 analizowanych sprawach okresowej oceny sytuacji dokonywano podczas aktualizacji wywiadów środowiskowych. We wszystkich wywiadach środowiskowych wnioski wynikające z ocen formułowane były na bieżąco podczas aktualizacji wywiadów środowiskowych. Ocena sytuacji pozwalała na sformułowanie wniosków w zakresie efektywności świadczonej pomocy. Wnioski te określały dalszy kierunek pracy i wpisywane były w *Kartę diagnozy środowiska osób/rodzin objętych wsparciem ośrodka pomocy społecznej*. Zawierały one podstawowe informacje:

⁴⁴ Osoba po zakończeniu szkolenia i odbyciu staży podjęła pracę.

⁴⁵ Trzy przypadki

o osobach zagrożonych bądź żyjących w ubóstwie⁴⁶, informacje o problemie głównym i problemach szczegółowych, mocnych i słabych stronach rodziny, zasobach, które można wykorzystać na rzecz poprawy sytuacji osoby/rodziny, projektowanych i podjętych na ich rzecz działaniach, sformułowanych w planach pomocy⁴⁷, w tym o oferowanym i udzielonym poradnictwie specjalistycznym. W *kartach* zawierano też dane wynikające z przeprowadzonej oceny efektów i ewaluacji skuteczności zastosowanych działań pomocowych, umożliwiających monitorowanie systemu udzielonego wsparcia.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.11. W objętych badaniem 20 sprawach, 19 dotyczyło osób, które pozostawały pod opieką MOPS przez okres dłuższy niż 5 lat. Przyczyną ich długoletniego korzystania z pomocy MOPS było nakładanie się dwóch lub więcej problemów: bezrobocie (19 przypadków), samotne wychowywanie dzieci (7 przypadków), długotrwała choroba (6 przypadków), podeszły wiek (4 przypadki), uzależnienie od alkoholu (1 przypadek), czy niepełnosprawność (1 przypadek).

Przykładowo klientka zgłosiła się po raz pierwszy do MOPS w 2002 r. Osoba ta objęta była długotrwałym wsparciem z uwagi na problemy w codziennym funkcjonowaniu związane z brakiem możliwości podjęcia zatrudnienia z powodu konieczności wychowywania dzieci (samotne rodzicielstwo). Klientka korzystała ze wsparcia w formie zasiłku celowego (zakup żywności, odzieży, opału) oraz zasiłku okresowego. Pracownik socjalny zdefiniował problemy występujące w rodzinie – bezrobocie, ubóstwo, niepełna rodzina. W stosunku klientki prowadzono pracę socjalną ukierunkowaną na ustabilizowanie sytuacji zawodowej. Uznano, że w tym przypadku nie ma potrzeby zastosowania poradnictwa specjalistycznego. Klientka uzyskała pomoc m.in. w postaci wsparcia pracownika socjalnego w pisaniu listu motywacyjnego oraz CV. Pracownik socjalny skierował klientkę do PUP w celu skorzystania z doradztwa zawodowego. Rezultatem podjętych działań było podjęcie przez klientkę pracy zawodowej.

Pracownicy socjalni dokonywali analizy skuteczności udzielonego wsparcia, na bieżąco monitorowali realizację działań zawartych w kontraktach socjalnych.

Analiza 20 spraw wykazała, że przyczyną zakończenia korzystania z pomocy MOPS było: w 7 przypadkach nabycie prawa do renty lub emerytury, w 6 przypadkach podjęcie pracy, po jednym przypadku: zatrudnienie socjalne, uzyskanie płatnego stażu, podjęcie zatrudnienia przez członka rodziny, podjęcie pracy dorywczej, uzyskanie zasiłku wychowawczego. W jednym przypadku MOPS w Rzeszowie nie miał wiedzy o przyczynie zaprzestania korzystania ze świadczeń.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.12. Wszystkie 20 decyzji administracyjnych zostało wydanych zgodnie z art. 35 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*⁴⁸, tj. nie później niż w ciągu miesiąca. Decyzje te zostały wydane przez osobę posiadającą upoważnienie Prezydenta Miasta Rzeszowa do prowadzenia postępowań oraz wydawania decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej należących do właściwości Gminy.

Zawierały one prawidłowe oznaczenie organu wydającego decyzję, datę i miejsce wydania, oznaczenie adresata decyzji, prawidłową podstawę prawną z podaniem konkretnych przepisów prawa oraz rozstrzygnięcia zawierające szczegółowy zakres i wymiar przyznanych świadczeń pieniężnych i niepieniężnych oraz okres, na jaki

⁴⁶ Imię i nazwisko, data urodzenia, adres zameldowania, pozycja na rynku pracy, struktura rodziny, źródło utrzymania rodziny, wydatki rodziny

⁴⁷ W rozbiciu na działania pośrednie i bezpośrednie

⁴⁸ Dz.U.2018., poz. 2096 ze zm.

zostały przyznane. We wszystkich decyzjach zawarto uzasadnienie faktyczne i prawne przyznania pomocy, prawidłowe pouczenie o przysługującym trybie odwoławczym oraz o konieczności niezwłocznego poinformowania o zmianie sytuacji, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczenia.

W badanej próbie, żadna osoba ubiegająca się o pomoc nie odwoływała się od decyzji. Wszystkie osoby, którym przyznano pomoc z tytułu ubóstwa spełniały kryteria dochodowe.

(akta kontroli str. 969-1126)

2.13. W okresie objętym kontrolą MOPS wydał 398 decyzji odmownych, w tym odmawiających wsparcia z tytułu ubóstwa - 195 (w 2017 r. – 90, w 2018 r. – 56 i do 30 czerwca 2019 r. – 49). Szczegółowym badaniem objęto 10 spraw osób. W każdym przypadku wydanie decyzji odmownej zostało poprzedzone wnikliwą analizą spełniania kryteriów finansowych. W badanej próbie, żadna osoba nie odwołała się od decyzji. Wydanie decyzji odmownej o przyznaniu świadczenia podyktowane było w sześciu przypadkach niezasadnością wydatku⁴⁹, po jednym przypadku: uzyskaniem środków pieniężnych z innego źródła na remont mieszkania, możliwością opłacenia wydatku z innego źródła⁵⁰, niedostarczeniem wymaganych dokumentów, czy niemożnością przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. Nie wystąpiły przypadki odmowy udzielenia przyznania świadczenia ze względu na niepodejmowanie przez beneficjenta działań na rzecz wychodzenia z trudnej sytuacji życiowej.

(akta kontroli str. 1127- 1187)

2.14. Badaniem ankietowym dotyczącym poziomu zadowolenia z otrzymanej pomocy objęto 20 osób, które wyszły z ubóstwa oraz 10 nadal korzystających z pomocy MOPS (łącznie 30). Ankietę wypełniło i zwróciło 12 osób. Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że sytuacja życiowa ankietowanych nie uległa żadnej poprawie (42% ankietowanych) lub trochę się poprawiła (25% ankietowanych).

Zdaniem Zastępcy Dyrektora takie odpowiedzi są „odpowiedzią na jeden z podstawowych celów pracy socjalnej – ustabilizowanie sytuacji osób/rodzin lub utrzymanie stanu obecnego. Idea ta jest tożsama z obowiązującą w systemie pomocy zasadą, iż świadczenia finansowe nie są przeznaczone do podnoszenia standardu codziennego funkcjonowania wnioskodawcy”.

83% ankietowanych uważało, że pracownik socjalny przeanalizował sytuację i właściwie określił potrzeby w zakresie pomocy socjalnej (pozostałe 17% uważało, że częściowo). Skuteczność udzielonego wsparcia z pomocy społecznej zostało ocenione, jako dobra - 50% ankietowanych lub bardzo dobra - 33% ankietowanych.

Ankietowani najczęściej korzystali z pomocy w formie dopłaty do czynszu oraz innych dopłat związanych z funkcjonowaniem mieszkania/domu – 58% oraz z wsparcia pracownika socjalnego – 50% ankietowanych.

(akta kontroli str. 1188-1225)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁴⁹ np. wniosek został złożony na zakup środków czystości i piorących - pracownik MOPS ustalił, że osoba ta nie partycypowała w tych kosztach (mieszkała u matki, która zajmowała się domem), wniosek został złożony na pokrycie rachunków za prąd i wodę – pracownik MOPS ustalił, że w klientka mieszka z matką, która może partycypować w kosztach (posiada na ten cel środki).

⁵⁰ Klientka złożyła wniosek o zwrot kosztów zakupu okularów dla syna – MOPS uznał, klientka korzystała z Programu 500+, z którego środki służą m.in. zaspokojeniu potrzeb życiowych dziecka.

OCENA CZĄSTKOWA Pracownicy MOPS przyznawali pomoc osobom ubogim lub zagrożonym ubóstwem zgodnie z obowiązującymi przepisami. Rzetelnie przeprowadzali i aktualizowali wywiady środowiskowe oraz opracowywali i realizowali plany pomocy dla osób żyjących w ubóstwie. Zapewniali także pomoc w uzyskaniu miejsca zamieszkania oraz zatrudnienia. Osobom potrzebującym zapewniono poradnictwo specjalistyczne oraz realizowano działania mające na celu wyprowadzanie z ubóstwa i usamodzielnienie się osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Aktywne uczestnictwo MOPS w szeregu programach rządowych i resortowych skutkowało pozyskaniem środków finansowych na współfinansowanie skutecznych działań zmierzających do ograniczenia ubóstwa w Gminie.

OBSZAR **3. Efekty podejmowanych działań zmierzających do ograniczenia skali ubóstwa.**

Opis stanu faktycznego

3.1. Wskaźnik rotacji⁵¹ osób, którym przyznano pomoc z tytułu ubóstwa wniósł w 2016 r. – 4,91%, w 2017 r. – 6,16%, natomiast w 2018 r. – 7,95%. W latach 2016-2018 w MOPS w Rzeszowie 1.414 osobom udzielono pomocy z tytułu ubóstwa po raz pierwszy (z tego: w 2016 r. – 582, w 2017 r. – 456, w 2018 r. – 376 osobom).
(akta kontroli str. 916-917, 1226)

3.2. Na podstawie analizy próby badawczej 20 osób ustalono, że co do zasady MOPS miał wiedzę na temat dalszych losów osób, które przestały korzystać z pomocy z tytułu ubóstwa. Pracownicy socjalni posiadali doświadczenie oraz znajomość lokalnego środowiska, co pozwoliło im na doskonalenie form pomocy świadczonych potrzebującym z tytułu ubóstwa. Ścisła współpraca ze stowarzyszeniami i organizacjami działającymi na terenie gminy, szpitalami, Policją, Strażą Miejską, Strażą Pożarną, Urzędem Miasta, Caritasem, PCK, Akcją Katolicką Diecezji Rzeszowskiej, Parafiami z terenu Rzeszowa, MZBM, przyczyniła się do dotarcia do osób potrzebujących z pomocą oraz przygotowania szeregu działań na rzecz poprawy ich statusu.

MOPS nie zlecał ani nie prowadził badań wśród osób korzystających ze wsparcia ośrodka z powodu ubóstwa.

Ewaluacja skuteczności poszczególnych form pomocy oferowanych osobom znajdującym się w ubóstwie dokonywana przez pracowników MOPS pozwoliła na dostosowanie narzędzi służących wsparciu osób ubogich do realiów Miasta Rzeszowa.

(akta kontroli str.277-423, 653-656, 793-965, 912-913, 918, 920-963, 1007-1225)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

MOPS w Rzeszowie gromadził i dokonywał analiz skuteczności działań prowadzonych na rzecz osób żyjących w ubóstwie a następnie wykorzystywał wnioski wynikające z analiz do poprawy i doskonalenia form pomocy.

⁵¹ wskaźnik rotacji osób uzyskujących wsparcie z tytułu ubóstwa przyjęto wg wzoru: liczba osób, które przestały korzystać z pomocy z tytułu ubóstwa w roku 2016, 2017, 2018 i I połowie 2019 r./łączna liczba beneficjentów pomocy z tytułu ubóstwa w danym roku * 100.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Rzeszów, 14 października 2019 r.

Kontroler
Maciej Pilecki
starszy inspektor k.p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/